

VERTEC.

Izhaja
1. dné v
meseču
in stoji
za celo
leto po
pošti
2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.
Brez
pošte:
za celo
leto 2 gl.
40 kr.,
za pol
leta 1 gl.
20 kr.

Naroč-
nina naj
se na-
prej pla-
čuje in
pošilja
ured-
ništvu v
šent-
peter-
skem
pred-
mestji
hš. št. 15
v Ljub-
ljani.
(Lai-
bach.)

Časopis s podobami za slovensko mladost.

Štev. 1.

V Ljubljani 1. januarja 1874.

Leto IV.

Za novo leto.

Pozdravljam Te, mladost premila!
Pozdravljam s celega sercá,
Na vék naj bi Boga ljubila
To prva želja je mojá.

Za tém želim naj bi ljubila
Predobre si roditelje,
Na starost jim v podporo bila
Ki toliko za Te skerbé.

In tretja moja želja vroča
— Zapomni si jo, mlada kri —
Ti do movino priporočá,
Da ljubiš jo do konca dnij!

Poštenje in siromaštvo.

(Povest; posl. Iv. Tomšić.)

„Glej, mamica, tukaj le v tem germovji je tudi še nekaj suhe preklovine, poruj jo, da jo iznosim tja na kupec in jo potlej povežeš v butaro,“ rekel je Jožek materi, ki je nabirala suhih derv po grajskem gozdu.

„Takój pridem, ljubi Jožek, da si le iz tega leščevja tertó izvijem za povezek; potlej pa morava hiteti, oče leži bolan doma in nikoger nima, ki bi mu postregel.“

„Kaj misliš, mamica, ali bode oče kmalu zopet ozdravel?“

„To, ljubo moje dete, to vé le Bog v nebesih. Oče leží že skoro leto in dan v postelji, hud kašelj ga duši, vse noči herka in meče kri iz sebe; sam Bog ga znaj, kaj bode iz tega. ‚Dolga bolezen, gotova smert‘, pravijo ljudje. Lanjsko leto o Martinji je bil še zdrav, a letos —“ pri teh besedah se vderó materi debele solze po licih — „moramo stradati in terpeti, da se Bogu usmili. Oče bolan, zaslužka nij, živeža nij, zima pred vrati, — jaoh, kako to peče in boli!“

Jožek žalostno pogleda svojo mater, tudi on bi se skoro jokal, oberne se v stran in si z rokavom obriše solzice, ki mu so prikapljale iz oči.

„Ako bi le oče zopet ozdravel,“ reče Jožek čez malo potem, „kaj ne, potlej tudi ti ne bi toliko terpela, ljuba mamica, in jaz bi glad tudi laglje prenašal.“

„Vse, kar Bog stori, dobro je, in njegova sveta volja je, da moramo ljudje terpeti,“ reče mati ter gre, da bi povezala nabrana derva v butaro. Jožek jej pomaga derva v butaro zlagati, pa tudi izdere še sim ter tja kak suh kolec in ga vtakne v breme.

„Tako, zdaj sva gotova“ reče mati, zadene breme na glavo, prime Jožka za roko in počasi gresta iz gozda proti domu.

Ali jedva naredita par stopinj, zalaja pes v bližini, da po vsem gozdu odméva.

„Bog in vsi svetniki božji, kaj bode zdaj,“ reče prebledela mati ter naglo verže breme poleg sebe na tla.

V tem trenutku stoji grajski logar pred njo s puško čez ramo in lovskim nožem v pasu.

„Kaj iščete tukaj, Martinovka, kaj iščete?“ vpraša jo grajski logar ter jo pogleda tako ostro, da se uboga žena strese po vsem životu. Jožek se bolj tesno potisne k materi ter se je čvrsto derži za zastor.

„Oj, ne bodite hudi, prijatelj božji, in odpustite mi velik pregrešek,“ reče Martinovka, prime logarja za roko, ter mu jo hoče poljubiti.

„Ne, ne, baš tako hudo nisem mislil, kakor se bojite,“ odgovori logar ter jej odtegne roko.

„Kakor je Bog v nebesih! verujte mi, da sem denes prvič šla v grajski gozd, da bi si nabrala malo suhih derv; sila me je nagnala k temu, velika sila. Doma na smertnej postelji leží moj mož v merzlej sobi; oj, pustite me domóv, pustite me, da si odnesem to majhno breme suhljadi, ki sem jo nabrala z mojim Jožkom v grajskem gozdu; zagotovim vas, da je ta moj prestopok prvi in zadnji.“

„Kaj ne, da ne boste peljali moje dobre mamice pred hudega grajskega gospoda,“ reče zdaj Jožek, ter tako milo pogleda logarja, da bi se tudi najtérše človeško serce moralo omečiti pri tem otročjem pogledu.

„In ako bi morala moja dobra mamica v ječo, zaprite rajše mene, ter pustite mamico, ki je že brez tega jako nesrečna,“ prosí Jožek povzdigovaje svoji nežni ročici k logarju.

„Verujte mi, mati Martinovka, da tudi mene serce boli, to tem bolj, ker vas poznam, da ste bila dosihdob jako poštena žena. Ako pustite breme na-

branih suhih derv, katere varovati je moja dolžnost, tukaj v gozdu, nečem vam storiti ničesar žalega, ter pojdite v miru sè svojim Jožkom domóv.“ To rekiš oberne se logar v stran, da bi ne videl na bledih in prepadenih licih uboge Martinovke, kako se v njenem serci borí poštenje z največjo silo in terpljenjem.

„Nu, pa je dobro,“ odgovori stara Martinovka, potegne nabrana derva iz kolovoznega pota bolj v varen kraj, pogleda k nebu in reče: „Ljubše mi je dobro in pošteno imé nego ljudsko (tuje) blago, naj tudi moj mož v merzlej sobi umira, upam da bode Bog kmalu preložil njegovo terpljenje!“ —

Ko je stara Martinovka te besede govorila, izginil je grajski logar izpred nje. —

Brez derv in brez vsega se verneti zdaj mati in Jožek domóv.

Res da je prijetno tam v gozdu! Po leti vse tako lepo zeleno in hladno. Veseli tički v nebrojnim številu skačejo z drevesa na drevo prepevaje si mične pesnice, da jih je le veselo poslušati. Pozno v jeseni je to res vse drugače. Nič zelenega, vse tiho in mertvo, kakor v kakej puščavi. A vendar je še dosti prijetnosti zunaj v prostej naravi, v velikem templji božjem; mnogo več nego v razterganej bajti bornega seljaka Martina, ki je poleg merzle peči za smert bolan ležal ter čakal, da ga ljubi Bog pokliče iz tega sveta v boljše življenje. —

Stopimo za Martinovko in Jožkom v borno bajtico tam doli v samoti pod grajskim gozdom.

Tu imamo pred saboj podobo ubožnosti in terpljenja človeškega. — Tam na tleh na golej slami pokrit sè svojo staro haljo leži oče Martin, bled in prepaden, bolj merliču podoben nego živemu človeku. Sama kost in koža ga je. Od ene strani poleg njega kleči uboga mati Martinovka, od druge pa Jožek, ter jokata, ker pri svojej najboljšej volji ne moreta pomagati dobremu očetu.

„Ne jokajta, ljuba moja, ne jokajta,“ začne oče sè slabim glasom ter klene svoji suhi, koščeni roki, kakor bi hotel Boga za njižu prositi. „Ne jokajta, kmalu se vernem tja gori k dobremu očetu, kjer nij nobenega terpljenja, nobenih težav. Pač mora tam gori boljše biti, nego tukaj na golej slami v merzlej hiži, polnej ubožstva in terpljenja. Ne jokajta tedaj po meni; pustite me, da grem k našemu dobremu očetu, ki me kliče; on bode skerbel tudi za vaju, vsaj smo vsi njegovi otroci!“

„Oj ostani pri naju, dobri oče, ostani pri naju!“ vpije Jožek ter skriva svoje objokane oči v očetovo haljo.

„Kedar nam bije zadnja ura našega življenja, tedaj ne pomaga nič, moramo iti iz tega sveta,“ reče oče Martin s pojemajočim glasom. „Modrost božja je uže tako naredila, da je človek zato na svetu, da mora umreti. Storil sem svojo dolžnost, kakor sem znal in mogel, pustita me tedaj, da grem po doveršenem delu domóv, tja gori k očetu, pri katerem nij nobenih težav, nobenega terpljenja. — Tebi, draga moja žena, hvala ti na vsem, kar mi si dobrega storila; priserčna hvala ti za tvojo ljubezen, za tvoje žertve in tvoj trud, ki si ga imela z manoj v mojej dolgej bolezni. Ti me niji nikoli zapustila, kedar me je po noči mraz tresel in mi so po glavi divje domišljije rojile, da se nijsem siromak ničesar zavedal. Koliko noči niji reva spala, da si le pri meni čula in mi stregla; kolikokrat si pičlo hrano svojim ustom pritergovala, da si jo meni dala; za vse to, draga moja žena, bodi ti najgorkejša hvala in Bog naj ti poverne stotero!“

„Oj ko bi s tem bila le mervico k tvojemu zdravju pripomogla, ljubi moj Martin,“ mermrljá uboga žena ter še hujše joka; „ali gospod Bog je sklenil, da se moramo ločiti, in njegovej svetej volji se ne smemo zoperstavljati!“

„In ti moje veselje, ljubi moj Jožek,“ reče oče Martin obrnivši se k Jožku, ki se okolo njega vije ter neprenehoma joka, „ti moj Jožek slušaj odsih-dob svojo mater, bodi jej podpora v njenej starosti in blagoslov tvojega umira-jočega očeta te bode spremljal ves čas tvojega življenja. Pred vsem drugim pa prosim te: ostani pošten, ne dotakni se ničesar, kar nij tvojega, naj bi tudi moral glad in pomankanje terpeti. Poštenje naj ti bode nad vse, kajti pošteno imé je več vredno nego vse drugo posvetno blago!“

„O moj preljubi Martin,“ joka uboga žena, „pusti me, naj ti povem velik pregrešek — Bog zna moje terpljenje, moje težave in nadloge, on zna tudi, da me je velika sila k temu nagnala — čuj Martin, to tvojo zapoved, ki jo našemu Jožku tako živo na serce polagaš, sem jaz, tvoja žena, prelomila. Šla sem denes v grajski gozd, da bi z Jožkom —

„Kaj? kaj pripoveduješ, ljuba žena?“

„Šla sem v gozd, da bi malo suhih derv nabrala, ter bi v peč zakurila, da bi tebe bolnega siromaka tako hudo ne zeblo.“

Oče Martin molči, a vidi se mu, da je jako ganjen.

„Ali mi bodeš odpustil ta pregrešek, ljubi moj Martin,“ prosi žena čez nekoliko časa.

„Nečem te žaliti v zadnjem trenutku svojega življenja, predraga moja Dora, vsaj tudi nijsi zaslužila, da bi ti kaj očital; to stvar poravnaj sama sè svojim Bogom, njega prosi odpuščenja, dober in milostljiv je, gotovo ti bode odpustil. Samo to bi te prosil, ne stori nikedar več kaj tacega, ne stori več, ter bodi v dober in lep zgled našemu Jožku.“ —

„To hočem tudi biti in obljubim ti, dragi moj Martin, da —“

„Ljuba moja Dora, poznaš me. Imela sva še enega sina, oj presladko moje dete — —“

„Dà, dà, imela sva še svojega Radovana; oj kolikokrat mislim nanj, kolikokrat — —“

„Vkradel je našemu sosedu kot dvajsetletni mladenič verše *) na rakah, in jaz sem ga zaradi tega izbrisal iz svojega serca, iz svoje ljubezni.“

Dora globoko vzdihne ter milo pogleda svojega moža.

„Ko sem ga zavergel, takój je zapustil svoj rojstni kraj, šel je nekam tja proti Terstu in od tam čez morje; pismeno je vzel od naju slovó; kako težko je bilo nama takrat pri serci; obljubil je, da se bode poboljšal, obljubil je, da se zopet poverne — ali od onega časa nij bilo ničesar več slišati o njem.“

„V morji počiva truplo našega Radovana,“ vzdihne Dora.

„Našel ga bodem tedaj na onem svetu; moj duh ga bode veselo objel, odpustil mu sem njegovo pregreho,“ — zašeptá oče Martin z onemoglim glasom.

Zdajci se sliši, da nekedó prav tiho stopa po veži; baš tako tiho se vrata odpró in v hižo stopi mlad, visok in čverst mladenič, lepo napravljen, ter se bliža k umirajočemu.

„Kedó je prišel v hižo?“ vpraša oče Martin.

*) Košare, v katere se ribe lové.

Tujec stopi bližej ter pobesi oči v tla.

„Jaz, jaz pridem,“ začne zdaj tujec z žalostnim glasom, „jaz pridem od vašega — Radovana.“

„Ali še živi?“ vpraša naglo oče Martin.

„Dà, dà, še živi še, — oče!“ zavpije mladenič ter pade na koleni, „tukaj pred vami je, prosi vas odpuščenja in blagoslova!“

„Ti — moje dete, moj Radovan,“ zakriči mati, „dà, dà, ti si!“ V tem hipu se ga oklene okolo vratu ter pravi: „Dobri Bog v nebesih je uslišal mojo vročo molitev, vsak dan sem molila zate, — čast in hvala mu bodi na veke!“

Vse je bilo zdaj tiho v sobi. — Ta trenotek naj kedó drugi popiše, moje pero tega ne more.

„Ali si obžaloval svoj pregrešek, si se li poboljšal, moj Radovan,“ reče zdaj oče; „nù tako pridi tù sim na moje serce, — vse ti je odpuščeno!“

„Dà, dà, srečo sem imel, oče! S pridnostjo in varčnostjo sem si pridobil nekaj premoženja, ki ga položim tukaj v tvoje roke,“ reče Radovan ter položi k očetu na postelj veliko možnjo napolnjeno z novci. Zdaj se sklone k očetu poljubi mu roko in pravi: „Nijsem si upal prej domòv pred tvoje oči, dokler si nijsem prihranil tega premoženja, da pomorem tebi na tvoje stare dni.“

„Daj materi novce, jaz ne potrebujem ničesar več, dragi moj Radovan, ločiti se moram!“

„Oj oče! oče! ostani pri nas, ostani pri nas,“ vpije Radovan in solz ploha se mu vsiplje po obrazu.

„Blagoslov božji naj bode z vami, njegova sveta ljubezen naj vas vse skupaj objame!“ To rekši stegne oče Martin svoji suhi roki še enkrat čez tri osebe, ki so klečale pri njegovej postelji ter so milo milo jokale; sladek smehljaj se prikaže še enkrat na njegovem bledem obrazu, potlej globoko vzdihne, zarohní in — — Martina nij bilo več med živimi.

Še so klečali vsi trije pri postelji; — mati Dora se oglasi in pravi: „Tako je umerl pošten mož, človek s čisto dušo in s čisto vestjó! Bog mu daj večni pokoj in večna luč naj mu sveti!“ —

Radovan je staro bajto vso predelal, in je svoje mater stregel do smerti. A Jožek je bil čverst, skoz in skoz pošten rokodelec.

Dober svèt.

Nek brodnik si nij ves dan ničesar zaslužil. Baš se je hotel jezen domòv verniti, ko ga nekedó pokliče in prosi, da bi ga čez vodo prepeljal. Koj vzame brodnik veslo v roke, stopi v čoln, in prepelje tujca. Ko sta bila že na onej strani, in je hotel tujec na suho stopiti, zahteva brodnik plačilo. Tujec pravi da nijma niti vinarja pri sebi, hoče mu pa za plačilo dober svèt dati. Brodnik odgovori, da on, njegova žena in otroci ne morejo samo ob dobrem svètu živeti. Ali ko vidi, da si ne more od tujca ničesar družega izprositi, veli mu, naj vendar pové dober svèt. Tujec je k temu takoj pripravljen, in reče: „Zapomni si dobro, da ne bodeš vprihodnje nikogar prej čez vodo prepeljal, predno ga ne bodeš tirjal za plačilo!“

Tonej B.

Mati pri zibeli.

„Milček moj zlati, zaspančkaj, — prosim te, zaspančkaj, zaspančkaj lepó. Ne utegnem, da bi sedela tukaj pri tebi in ti pela; nocej ti je še treba zašiti srajčko in tudi nogavičice podplesti, da bodeš jutri čedno, serčece moje!“

„Mamica, ali mi narediš novo srajčko in nove nogavičice?“
„Zaspančkaj, zaspančkaj, ljubi moj Milček; ne utegnem se s taboj méniti, ako hočem, da mi delo pride izpod rok.

Poglej, uže zopet te je treba odévati, ker si tako nemiren, sitnešček moj! Ná, zdaj mi je še klobko padlo na tla.“
— „Poberi klobko, mamica, da ti ga mucika ne sné.“

„Dà, dà, poberem je; le zaspančkaj zdaj, zaspančkaj lepó!“

„Mamica, ali mucika še ne gre spat?“

„Sinček moj zlati, zaspančkaj lepó, zatisni očesci, pod odéjico deni rokó; glej angeljčki božji zdaj k tebi gredó, da v sanjah igrali se bodo s tabo.“

„Povej mi, mamica, kakšni so angeljčki božji, ali so lepi?“

„Angeljčki so zeló zeló lepe, pohlevne, pobožne in poslušne stvarce božje. Lepo, belo oblačilce imajo in zlate peroti; pri tebi so in te čuvajo, kedar spiš. Zdaj pa le hitro zaspančkaj, Milček moj, zaspančkaj, zaspančkaj lepó!“ —

Milček zatisne očesci, a kmalu ju zopet odprè, da pogleda, če mamica še pri njem sedí.

Najberže bi jo bil še kaj rad vprašal, a luna pogleda skozi okno ter pomaga mamici zazibati njenega Milčka. Luna se razlije po vsem Milčkovem obrazu ter mu ne dá očesic odpreti. Ko hoče pogledati, takój je prisiljen zopet očesci zatisniti. A zunaj pred hižo voda šumi iz vodnjaka v korito tako molko-glasno, da se Milčku nij bilo spanja ubraniti.

„Res je posla,“ reče stara luna z nasmehom „predno spravimo tacega sitneščka k pokoju!“

Ivan T.

Pobožni knez.

Pobožni Bogomir Builonski je dobil o času perve križarske vojske Jeruzalem in božji grob v svojo last. Ko so mu hotli kraljevi venec na glavo položiti, rekel je, da neče na onem mestu zlatega venca nositi, niti kralj imenovan biti, kjer je božji Zveličar ternov venec nosil, in kjer so ga z zasramovanjem kralja imenovali.

Tonej B.

Pervi vnebohod.

(Italijanska legenda; poslovenila Lujiza Pesjakova.)

Naš Izveličar je bil uže majheno dete pobožen in bogoboječ: pravo jagnje božje. Glava mu je bila večkrat polna mislij o nebesih. Necega dné, ko je na dvorišči pred hižo sedel na kupu strugotin (oblanic) in gledal, kako je njegov rednik, sv. Jožef, sè sekiro tesal veliko bruno, da so svetemu možu kaplje potú padale s čela, obernile so se mu misli hipoma k nebesom. Domoželjnost, neizrecno hrepenenje ga je osvojilo, prerad bi bil gledal zopet nebesa, kjer je bil domá. Hrepenenje je bilo tako močno, da ga je bila sama molitev; sveta Devica je bajè tudi svojo prošnjo priložila in tako mu je bila uslišana želja. Kup strugotin se je izpremenil v lilijo, v katere cvetnej čaši je sedel Jezus, in hitro hitro se je vzdignila k nebesom, kajti steblo je rastlo, rastle in rastle s čudovito naglostjo.

Kmalu je bil Jezušček pred nebesi in šel je k vratom, katera mu je sv. Peter radovoljno in blagovoljno odperl. Vstopil je, in dragi nebeški Oče, ki ga je pričakoval, serčno ga sprejme. To je bila rajska sreča in nebeško zamaknenje! — —

Za nekaj časa mu reče nebeški Oče: „Idi in ogledi si malo nebesa, katerih si tako hrepenel in katera si zapustil že pred mnogimi leti.“ Jezušček je torej šel in izprehajal se po svojem domu, katerega nepopisna bliščoba in svetlost ga je razveseljevala še mnogo bolj po prebivanji v solznej dolini. Stari Peter, ki je bil povsod znan, spremljeval ga je in mu vse kazal. Prišla sta na lep kraj in sredi lepega kraja je rastle tenko in žalostno samoten terst. „Kako je prišel tenki in preprosti terst v sredo prelepih palmovih dreves, ponosnih cedrov in granatovih jabolk?“ vpraša Jezus. Sv. Peter mu odgovori: „Tenki in preprosti terst ti na zemlji namesto žezla v roko dadé, da te bodo zasramovali.“ Ko sta odhajala, stal je na družem lepem kraji pust germ z jako bodočim ternijem. „Kako je prišel pusti germ z bodočim ternijem v sredo rož, lilij in nageljčkov?“ vpraša rajsko dete. „Iz tega ternija ti bodo pletli na zemlji krono, na čelo ti jo pritisnejo, da ti bode kri v velicih černih kapljah po obličji tekla.“ —

Zdaj se je milo dete razžalostilo in hitro je šlo od bodočega germa. Dospelo je na veliko raván, bilo je tam tesališče in mnogo tesarjev je tako trudoljubivo obdelovalo dve bruni, da so sekire péle in da so terske odletavale in pri tem so se možje gerdo in serdito držali. „Divji in serditi obrazi“, reče Jezušček, „ne pristoje nebesom, in ropot, katerega ti ljudje napravljajo, moti nebeški mir. Kaj delajo tukaj, kjer je treba, da bi se vedno praznovalo?“ „Tešejo in napravljajo križ, na kateri te pripnó na zemlji.“ Rad bi mu bil sv. Peter to zamolčal, ali mu kaj družega povedal, ko bi namreč bilo v nebesih dovoljeno legati se. Jezušček je globoko vzdihoval in bil je prežalosten. Še hitreje nego li poprej je dalje hitel, in prišel je v delarnico, v katerej so delavci pri velicem plamenu s kládivi tolkli na nákovalo, da je zvenélo in da so iskre daleč okrog letele. Jezušček se nij derznil vprašati, kaj je to? A sv. Peter si je mislil: ako uže toliko vé, naj mu bode znano vse, in rekel je: „Tukaj kujejo žreblje, kateri ti prebodo roki in nogi in tukaj skujejo ostro kopje, s katerim ti proderó stran, da ti bode kri in voda iz nje tekla.“ —

Zdaj se je nebeško dete začelo glasno jokati, izprehajati se uže nij hotelo, nego hitro se je vernilo k svojemu Očetu. „Zakaj se jočeš, dragi moj otrok?“ vpraša ga nebeški Oče, ko ga zagleda tužnega. „Oj,“ reče solzen Jezušček, „videl sem terst, s katerim me bodo zasramovali, térnov venec, s katerim me bodo venčali, križ, na kateri me razpnó, žreblje, ki mi je zabijó v roci in nogi, in ostro kopje, s katerim mi stran proderó, da mi bode kri in voda iz nje tekla. Zdaj se uže ne vernem nazaj na zemljo, kjer me čaka toliko velicega terpljenja, ostanem rajši tukaj v nebesih pri tebi, moj Oče!“

Nebeški Oče je majal z glavo. V neskončnej njegovej dobroti mu nij godflo, da mu je sv. Peter dal vse videti in jezil se je na starega moža. A bilo je, kar je bilo, in nebeški Oče je dejal: „Kaj slišim, moj sin, ubogo grešno zemljo bi ti hotel ostaviti brez rešenja, in nebeške bliščobe in svetlosti bi se hotel razveseljevati, da-si je tudi nijsi zaslužil?“ In zajokalo se je dete vnovič, a potem je vzkliknilo: „Ne, tega nečem v svojem usmiljenji, hitro me pošlji zopet nazaj na zemljo, kjer me čaka toliko hudega terpljenja!“ Jedva izgovorivši je sedelo zopet na kupu strugotin na dvorišči tesarja Jožefa in gledalo, kako je sv. mož tesal sè sekiro veliko bruno. Spómnilo se je dete ónih tesarjev, ki so mu napravljali križ in — nasmehnilo se je! —

Vse, kar Bog pošlje, dobro je.

Ako bi imel človek zmirom in povsod ovo krasno prislovico pred očmi, lahko bi prenašal vse nadloge in težave, ki mu je dobri Bog pošilja v ta namén, da bi se človek poboljšal. Tu naj povem le en sam zgled.

Nek pobožen starček pride pozno zvečer do mestnih vrat. Ker so bila vrata že zaperta, in mu je nihče nij hotel odpreti, prenoči lačen in žejen zunaj na polji ter se tolaži: „Tako je božja volja!“ — Imel je pa pri sebi konja in svetiljko (lampo) z gorečo svečo, ki mu je svetila v temnej noči. — Potegnil je pa veter, ugasnil mu je svečo in starček je bil v témi. — Zdajci prideró volkovi, zgrabijo konja, raztergajo ga in požró. — Ubogi starček se je tresel po vsem životu od strahú. In kaj bi se ne? Zunaj na mrazu pod milim nebom na tujem polji, in še celó med volkovi, to nij nobena malenkost! — Težko je čakal dneva ter se vedno tolažil z besedami: „Tako je božja volja!“ —

Ko se dan napravi, vstane ubogi starček, ter se podá v mesto.

Ali kaj vidi! Vse mesto je bilo prazno, vse je bilo zapuščeno in pobito. Četa sovražnikov je po noči v mesto prihrula, ter vse, kar je bilo živega, pobila ali pa saboj v sužnost odpeljala. —

„Vse, kar Bog pošlje, dobro je,“ a ljudje to še le pozneje spoznamo, zato pa tudi óno, kar se nam je dan prej dogodilo težko prenašamo. Ker pa večkrat vidimo, da bi nas bila še večja nesreča lahko zadela, ako bi bili sami odločevali, zato moramo vse, kar se nam dogodi, poterpežljivo prenašati in si misliti, da nam je od Boga poslano.

Mala vodonoša.

„Hajd, pójdiva hitro k vodnjaku samá,
Pomoči nij treba, saj sva že močná!

Podvizaj se Minka, in teci z manó,
Boš videla, mama hvalila te bó.“

Ko verž na koritu pred vrelcem derží,
Dekletce se smeje in srečno se zdí!

Posoda je polna — „pretežka je, oj,
Odnesti ne morem je, bratec ljub' moj!“

„A nesti jo moraš domóv vendar tí,
Saj veš, da to delo za moškega nij.“

In malo pomišlja petletni Andrej
Ter „moder sem“ pravi, „no mala, poglej!“

Iz kitic napravi jej svitek mehák
In skerbno postavi nanj verček težák.

„Po konci se derží, ne majaj z glavó,
Krepkó mi korači, — eh, saj nij težkó!“

Dekletce se stegnè, napanja moči,
In komaj in komaj solzé zaderži.

A nič ne pomaga, zastonj je, gorjé,
Napolnjeni verček jej pade z glavé!

Pokvarjen je zastor in kirlice lepó,
In čevljevki novi, lej, kakovšni só!

Kot skópana miška je Minica zdej:
„Le čakaj, le čakaj, poredni Andrej!“

Zakaj, le zakaj, oj, po vódo sem šla —
Oh, oh, da pri mami domá bi bilá!“

Lujiza Pesjakova.

Ptiček.

Sneg pokriva plan, goró,
Burja mrazi nas močnó;
Z nami zebe ptičice
Revčce so brez strešice.

Oj otrok, preljubi moj,
Glej! tam čivka ptiček tvoj;
Zebe ga in lačen je
Od slabósti trese se.

V hišico ne gre s tabó,
Da bi grel se za pečjó, —
Pa mu malo zernja daj,
Da bo imel kosilca kaj.

Saj spomladi bo vesel
Tiček hvalo ti zapel, —
Samo zdaj mu zernja daj
Da bo jedlo revčce kaj.

F. Šetina.

Sokrat, gerški modrijan.

Mej ljudmi, ki so se posebno odlikovali na umu in modrosti, katerih življenje nam še dandenes služi v zgled in občudovanje ter se še vedno radi spominjamo njihovih del, bil je modrijan — Sokrat, ki je živel o času nesrečne peloponeške vojske v gerškej deželi.

Gerki so bili najbolj izobražen narod stare dōbe. V kiparstvu in slikarstvu so imeli Gerki največje umetnike; prekrasna dela njihovih pesnikov, govornikov in zgodovinarjev se še dandenes po vsem izobraženem svetu marljivo beró, ter nam so in bodo tudi ostali pravi vzori slovstvenega delovanja. Gerki so bili jako bogati, zaradi tega tudi prevzetni, zapravljivi, mehkužni in lehkomiselni.

V onej dobi, ko se je gerška država bližala svojemu propadu, živel je modrijan Sokrat. On je bil sin necega kiporéza, ter se je učil umeteljnosti svojega očeta. A vendar nij zanemarjal tudi vojaških vaj, ter se je često hrabro in pogumno bojeval za svoje domoljubno mesto A t e n e.

Največje veselje mu je bilo, kedar je mirno in tiho podučeval bistrumno gerško mladino, katero je neizrečno ljubil. A on mladine nij podučeval onako, kakor se to navadno godí v šolah, nego on je znal svoje mlade prijatelje z vsakoverstnimi lepimi vprašanji napeljevati na to, da so se učili spoznovati same sebe in svoje dolžnosti. „Izmej vsega človeškega znanja,“ dejal je Sokrat večkrat, „prvo je, da poznamo svoje dolžnosti.“ — Bil je Sokrat lepega značaja in neoskrunjenega življenja. Poštenje in čednost sta mu bili nad vse. Mej svoje razuzdane in prevzete somestjane je dohajal Sokrat kot najpreprostejši človek. Obleka mu je bila preprost plašč; užival je najnavadniše jedí in deržal se je načela: „Treba, da človek kolikor najmenj zahteva.“ — Sokrat je svoje telo privajal na različne težave in nadloge človeškega življenja. Njemu nij bilo težko prebdéti cele noči, a družega dne se hrabro boriti in živahno misliti, kakor da bi bil vso noč spal.

Eden njegovih zavidnežev, ki je bil jako imovit človek, ter je živel v vednem veselji in nasladnosti, rekel je necega dne Sokratu: „Mislil bi človek, da je tudi modrost v stanu človeka narediti srečnega; nù, na tebi se to ne kaže.“ — „Ajdi, da vidimo!“ odverne mu Sokrat, „sem li res tako nesrečen, kakor me ti nesrečnega misliš.“

„Misliš li ti, da mene moja preprosta hrana ne dela dosti krepkega in čverstega? Ne veš li, da hrana gre takim ljudem najbolj v slast, kateri najmenj imajo. In ako me vidiš po leti in po zimi zmirom v enej obleki, zaradi tega me ne zaničuj; kajti baš s tem uterjujem in jačim svoje telo, da more prenašati vse težave in nadloge človeškega življenja. Človeku nij mogoče zmirom v slasti in izobilji živeti, mnogokrat ga tlači tudi pomanjkanje, zato je treba, da smo oprezni, ter se ne vdamo mehkužnosti. Kaj bi storil kmet ali rokodelc, ako bi se vdal samopašnemu in nasladnemu življenju? Kedó bi deržavi več koristil, človek moje verstí, ali pa onakov človek, kakovšnega si ti misliš? Kedó bi velike težave v kervavih bojih laže prenašal? Tebi se dozdeva le tako življenje srečno, ki je polno veselja in slasti; a jaz mislim, da bi za nas ljudi bila največja sreča, ako bi ne imeli nikakovšnih potreb; čim menj človek potrebuje, tem srečnejši je.“

Svoje somestjane je Sokrat večkrat nagovarjal, da naj bodo zmerni in trezni; često jim je tudi svetoval, naj bi si včasih kako veselje utergali, ter tako same sebe zatajevali. Z zatajevanjem samega sebe človek najlaže berzdá strasti in poželjenja.

Potožil mu je enkrat nek Atenec svoje težave, ki jih je moral prestati, ko je nekedaj v neki daljni kraj peš popotoval.

„Je li pa mogel tvoj rob (suženj) za taboj hoditi?“ vprašal ga je Sokrat.

„To se vé, da je,“ odgovori mestjan.

„Morda je tudi kaj nesel?“ vpraša ga dalje Sokrat?

„Nesel je precej velik in težek zveženj.“

„Bil je tedaj zeló truden,“ reče Sokrat na to.

„Nič menj nego to!“ odgovori Atenec, „takój potlej sem ga poslal po opravku v daljno mesto.“

„Glej tedaj,“ reče Sokrat, „ti prekosiš svojega roba z verlino svojega duhá, a on tebe prekosi z verlino svojega telesa. Ti si bogat in uživaš popolno svobodo, a pri vsem tem si slab, razvajen in mehkužljiv; tvoj sluga je pa siromak, a poleg tega je zdrav in čverst. Povej mi zdaj, kateri izmej vaju je srečnejši, ti ali tvoj sluga?“

Še mnogo tacih njegovih modrih razgovorov nám je ohranila zgodovina.

„Edino, kar gotovo vem,“ dejal je večkrat, „je to, da ničesar ne vem, in s tem se razločujem od ónih ljudi, ki se mislijo modrijane; kajti tudi oni ničesar ne vedó, ali ipak mislijo, da so modri.“

Ko ga je eden njegovih prijateljev vprašal, kako bi človek prišel do tega, da bi bil pri ljudeh zmirom v časti in na dobrem glasu, odgovoril mu je Sokrat: „Ako si onakov, kakovšnega se pred svetom kažeš.“

Nij bilo torej čudo, ako je Sokrat s takimi modrimi izreki mnogo mladeničev k sebi privabil, ki ga so radi poslušali in povsod za njim hodili; tudi nij nobeno čudo, ako se je našlo dosti zavidnežev in protivnikov, ki so se mu smijali in ga čertili. Ti njegovi neprijatelji so ga tudi obdolzili, da Boga zasramuje in mladino sè svojimi nauki zapeljuje. Sokrat, ki je bil takrat uže sedemdeset let star, si je mislil, da bi od njega pač ne bilo lepo, ako se bi pred sodnijo proti tako gerdim lažém z mnogimi besedami branil. Sklicoval se je na svoje življenje in obnašanje ter je rekel sodnikom, da je celih trideset let delal samo na to, da bi ljudem pripomogel k čednostim in k njihovej pravej sreči.

„Pri vsem svojem dejanji,“ reče konečno, „čutil sem se od Boga poklican, kateřerega voljo mnogo višje cenim, Atenci, nego li vašo.“

Te kratke Sokratove besede so sodnike jako razjezile, kajti pričakovali so vsi, da se bode Sokrat v obširnem govoru zagovarjal, ter naposled sè solzami v očeh za milost in svoje življenje prosil.

Njegove plemenite in lepe besede mu nijso nič pomagale. Z večino treh glasov je bil obsojen — k smerti.

Tudi zdaj se nij Sokrat niti z najmanjšo besedico zagovarjal; vstane in slovesno reče: „Vam, ki ste za moje življenje glasovali, serčno se zahvaljujem; a vam, ki ste me k smerti obsodili, odpuščam; veselí me, da se bodem kmalu združil z duhovi nekedanjih blagih mož. Samo to vas prosim: Kedar moji sinovi odrastejo in bi po bogastvu bolj hrepeneli nego li po lepih čednostih, svarite je, kakor sem jaz vas svaril, in ako bi si morda domišljevali, da so kaj — ker nijso nič, obdelujte in podučite je, kakor sem jaz vas podučeval.“

Njegovi nazoči prijatelji se pri teh besedah na glas jočejo in ga spremijo v ječo, kjer je preživel 30 dni.

Sè solznimi očmi so govorili njegovi prijatelji povsod o njem. Iz ljubezni do njega bi bili radi vse storili, da bi ga bili le rešili iz temne ječe. Stražnika so bili podkupili, da je ostavil ječina vrata odprta in Sokrat bi bil prav lahko pobegnul. Ali starček jim reče: „Prijatelji moji! povejte mi kraj, v katerem me ne bi smert našla?“

Žalostni odidejo njegovi prijatelji mislé si, da ga bodo drugi dan pregovorili. Ali ko se družega dne vernejo k njemu, bilo je Sokratu uže napovedano, da mora izpiti strup prej nego solnce zaide.

„Joj si ga meni!“ zavpije eden njegovih zvestih prijateljev, „ako bi ti le tako po nekrivem in po nedolžnem ne moral umreti!“

„Mar bi me ti rajše videl,“ reče Sokrat, „da bi umerl kot krivičnik in hudodelec?“

Pogovarjal se je potem Sokrat sè svojimi prijatelji še o neumerjočnosti človeške duše in o večnem življenji po smerti. Proti večeru je vzel kozarec napolnjen sè strupom, priporočil se je Bogu prosé ga, da bi se srečno ločil iz tega sveta, izpije z mirnim srcem strup iz kozarca, vleže se in ogerne s plaščem.

Ko je strup začel delovati, vprašajo ga okolostoječi njegovi prijatelji, ako morda še kaj želi, ali Sokrat ne izpregovori več nobene besedice. Britko jokaje mu zatisnejo njegovi prijatelji oči.

Glejte, s tako blagodušnostjo je umerl gerški modrijan Sokrat kot žrtva gerde zlobnosti in zavidnosti človeške 339. leta pred Kristusom. — Še le po njegovej smerti so spoznali Atenci strašno krivico, katero so bili Sokratu storili; zeló so se kesali, da so tako modrega in poštenega človeka smertnej sodbi izdali. Celo mesto Atene ogernilo se je v černo rjuho, kakor da bi vsaka hiža žalovala po blagem pokojniku. Najhujše njegove sovražnike so obsodili na smert, ostale so pa prognali iz domovine. Njemu samemu so postavili prekrasen spomenik, a njegove lepe nauke so širili po vsem svetu.

(Po „Beršljanu.“)

Kako je zima hudobna.

Štiri letne čase imamo. Trije so nam prijazni ter se nam izkušajo uljubiti vsak po svoje. Mila pomlad nam donša lepega in dehtečega cvetja, toplo poletje nam zori rudeče črešnje, polno klasje in mnogo družega ovočja (sadja); a bogata jesen daje sladko grozdje, dobre hruške in jabolka; samo zima — oh ta je hudobna — nam neče nič prida prinesiti, nego baš zabave nam dela. Najhujša sovražnica je človeku in živalim ter se vède, kakor bi hotela pokončati vse, kar je živega. Zato pride s tako hudim mrazom, da reke in jezera zamerznejo. Gotovo si misli, da ga nij boljšega pripomočka, delati ljudem kvaro, nego li ako se jim voda vzame; kajti dobro vé, da ne morejo biti brez vode, — a mnogo laže brez vina. Na svojo sestro — jesen je tudi strašno huda, ako ljudem podari mnogo vina; a zato tudi v takih letih tem strašneje razsaja po svetu, ter se hoče nedolžnim maščevati, ker na sestro, ki ima bajè večjo oblast nego li ona, jeze ne more izpustiti. A ljudje se za njeno jezo

mного ne ménijo, nego čim huje divjá in razsaja, tem bolj pijó blago vinsko kapljico, ki je potem ogreva.

Hribe in doline pokrije na debelo sè snegom, ob cestah in potih napravi velike zaméte, kakor bi hotela voznika in popotnika ustaviti. Steklo na oknih prepřeže z ledenimi cveticami, katere ves dan radovednežu branijo skozi okno na ulice ali na cesto gledati. Goste megle razpnè po vsem obzoru, ki ne dá nobenemu solnčnemu žarku na zemljo priti. Dneve kráti, noči daljša.

Ubozim ptičkom se res hudo godi, ker jim je vsa hrana pod milim nebom z debelo sneženo odejo pokrita; mraz je trese, kajti majhen kožušek pač nij do volj topel, da bi je branil hudega mraza, kedar vse škriplje, kedar merzli sever brije in vije, kakor gladen volk po polji in ravninah. Tedaj jim je edina otetba, da se umaknejo v vasi in mesta, ter dobodo tam od miloserčnih ljudij kako drobtinico kruha, ali najdejo kako zernce v slamnatih otepih, kjer ga nij našel mlatičev cepec. Težavno in skopo sicer preživé, a vendar zeló redko katera od tega pogine. Nekateri ptički so umnejši ter bežé, ko se zima približuje, v daljne in toplejše kraje in se povernejo stóperv (še le) tačas, ko je zima uže minila. Tem ptičkom gotovo narava nij toliko ljubezni do domovine navdehnila, kakor ónim, ki nas nikedar ne ostavijo, kakor bi si mislili: če nam je bilo tačas tukaj prav, ko se nam je dobro godilo, zakaj bi zdaj odletele in ostavile človeka, svojega prijatelja, samega ter svoj dom brez branitelja?

A zdaj poglédimo, kako se godi drugim živalim v gozdu in na polji. Ali je morebiti zima pogubí? Ne! Ljubi Bog je dal, da so jim zrasli debelejši in gostejši kožuhi, ter mraz jim ne more nič ali jako malo. Zajec in serna najdeta rastlinskega živeža pod snegom, glodata drevesno berstje, a v prenočišče si poiščeta pod kakim germom toliko kópnega, da se za silo naspita. Res, dobro se jima o tej dobi nikakor ne godi, treba je včasih tudi stradati, a konec njíju vendar od tega nij. — Druge živali, n. pr. kosmati medved, debeli polh itd. zaspé brez skerbí v svojih berlogih in duplih. Ne zmenijo se za zimo, naj bode tem hujša, nego spé mirno in sladko, dokler se ne pokaže pomlad. Res, da so nekoliko izhujšale, a to nič ne dé, saj se jim zopet prilika ponudi, da se zredijo.

A kako je domačim živalim? No, njim nij nobene sile. Topli hlevi, vrata in okna, dobro sè slamo zapažena, branijo jih mraza; a hlapec in dekla skerbíta, da ne terpé niti glada niti žeje, ker jim pridno polagata sena, ovsá in dajeta vode.

A kako se godi ljudem? Ali dela njim zima res toliko sile, kakor si ona ošabnica misli? Nikakor ne! Ljudje se znajo dobro k njenemu sprejemu pripraviti. Lončene in železne peči postavijo po sobah, dobro je zakurijo, in čim huje zima razsaja, tem več derv ali ogljija namečejo v peč, ter se posmehujejo zimi, da se tako napenja — zastonj. Res, vodo je treba v sobe ali kuhinjo postavljati, drugače jim zunaj zmerzne; tu in tam tudi kedó na rokah, nogah ali ušesih ozebe, kaj hujšega se le redkoma prigodi. Hrano so si preskerbeli uže po leti ter jo shranili v toplih kletih in shrambah, da zima do nje ne more, ker bi jo utegnila izpriditi.

Tako vidimo, da je vse prizadevanje hudobne zime zastonj, kajti ljubi Bog skerbi premodro za vse; ljudem je tudi dal pamet, da se umejo zime braniti. — Ko torej zima vidi, da ne doseže, kar je namerjavala niti nobenega svojih hu-

dobnih naklepov zveršiti ne more, prestane. Solnce jo slednjič premore vso, in potuhneno se umakne hudobnica. Ptički se zopet razveselé in začno popevati, ptice selilke se vernejo v domače kraje, travniki začno zeleneti in kmalu pogledata na solnčnatih mestih beli zvonček in dižeča vijolica na svitlo.

A. Bukovski.

Nova meterska mera in vaga.

(Piše Ivan Tomšič.)

Gotovo ste uže slišali, ljubi otroci, da bodo vse naše dosedanje mere in vage prestale in mesto njih se bodo vpeljale nove mere in uteži. Ta izpremembra se po malem uže zdaj verši, a popolnoma bode stopila v občno rabo 1. dne meseca januarja 1876. leta. Kaj ne, to bode prav prav kmalu in treba se nam je uže zdaj vsestransko pripravljati, da bomo nove meterske mere in uteži poznali, predno stopijo popolnoma v javno življenje. Res je, da se bode marsikdó težko ločil od naših dosedanjih mer in uteži, a to samo óni, ki nove meterske mere ne pozná, in si misli, Bog vé kakove težave in sitnarije mu bode meterska mera prizadejala. Ali ne bojte se otroci, pokazati vam hočem na kratko in kolikor najbolj umévno, da si bolj prostih in lažih mer in uteži ne moremo misliti, nego je baš meterska mera, s katero bomo vprihodnje vse naše račune izdelovali. Zaradi lažega pregleda razdeliti si hočemo metersko mero najprej po njenej rabi v štiri oddelke ovako: 1) v mere za dolgosti, 2) v mere za poveršja, 3) v mere za prostornosti in 4) v mere za uteži.

Pričnimo denes takoj pri dolgostnih merah.

Znano vam je otroci, da smo dosihdob, kedar smo kako reč mérili po njenej dolgosti, rabili seženj (klaftro), v prodajalnicah pa laket ali vatel. Ako je bila kaka reč manjša nego seženj, nijsmo je mogli mériti sè sežnjem; primorani smo bili tedaj seženj na več delov razdeliti, ki smo je imenovali čevlje. Tudi čevlje smo razdelili na še manjše dele in imenovali smo je palce, a palci razdeljeni na manjše dele imenovali so se čerte. Za večje dolgosti nego li je seženj, rabili smo „milje“. — Dobro vé m, otroci, da vam je vse to znano, kajti vsak izmej vas, ki se je v šoli toliko naučil, da zna „Vertca“ brati, gotovo se je naučil tudi to, da ima seženj (°) šest čevljev ('); čevelj dvanajst palcev ("); palec dvanajst čert ("). Morda tudi to veste, da smo 4000 sežnjev imenovali „1 avstrijsko miljo“. — Vatel smo delili v štiri enake dele, ki smo je imenovali četertine. Kaj ne otroci, da vam je vse to znano? Vidim vas, da se mi smežete ter se čudite, da vam kaj tacega pripovedujem, kar ste se uže davno naučili. Ali počakajte malo. Tako vam je bilo do sedaj; vprihodnje bode vse drugače. Povedati vam sem to vendar moral zaradi tega, da boste metersko dolgostno mero laže razumeli. Zdaj vas bodem pa še nekaj vprašal. Povejte mi, kaj smo storili, kedar smo večje daljine mérili in nam je bila naša dosedanja mera „čevelj“ premajhna? Kaj ne čevelj smo pomnoževali in dobili smo sežnje, s pomnoževanjem sežnja pa milje. — Povejte mi zdaj, kaj smo pa takrat storili, kedar smo take daljine mérili, pri katerih nam je bil čevelj prevelik. Kaj ne, razdelili smo si čevelj na več manjših delov, in dobili smo: palce in čerte. Zdaj pomislite otroci, koliko različnih

imen ste si morali zapamtiti, kajti vsak izmed vas vé, da se ženj, čevljev, palec in čerta so različna imena. Pa to še nij vse. Tudi različne številke ste morali pomniti, in to je bilo za vas težavno. Odslej neče biti več tako; mesto čevlja imeli bodemo dolgostno mero, ki se jej pravi meter. Z metrom tedaj bodemo mérili vprihodnje vse dolgosti, daljine in širine. Denes naj vam samo toliko povem, da je meter nekoliko daljši nego vatel, in tudi nekoliko daljši, nego pol sežnja. Kaj bomo tedaj storili pri dolžinah, ki so daljše nego meter? Nič družega nego to, kar smo storili do sedaj; meter namreč bodemo pomnoževali. In kako bodemo mérili dolgosti, ki so manjše nego meter? V teh okoliščinah bodemo pa meter razdelili na več manjših in enako velicnih delov. Tedaj baš tako, kakor je bilo do sedaj sè sežnjem. Razlika je samo ta, da se meter ne deli na čevlje, palce itd. nego deli se na 10 enacih delov, a vsaki deseti del zopet na 10 enacih delov. Pri tem pomnoževanju in delitvi metra, kakor tudi vseh drugih po metru osnovanih mer za poveršja, prostornine in uteži rabili bomo samo sedem besed, ki si je morate jako dobro zapomniti. Te besede so: Deka, Hekto, Kilo, Mirija; deci, centi in mili. Perve štiri besedice so vzete iz gerškega jezika, ostale tri iz latinskega.

A zdaj me pa le dobro poslušajte, kar vam bodem povedal.

Deka	poméni toliko kakor	10krat,
Hekto	„ „ „	100krat,
Kilo	„ „ „	1000krat,
Mirija	„ „ „	10.000krat.
deci	poméni toliko kakor	10ti del,
centi	„ „ „	100ti del,
mili	„ „ „	1000ti del.

To se mi berž naučite jako dobro na pamet in vse boste razumeli, kar vam bodem prihodnjič pripovedal. Da ste mi zdravi!

Prirrodopisno-natoroznansko polje.

Grom, blisek in strela.

Otroci, le hitro semkaj! Božične praznike ste — tega ne dvomim — prav dobro in veselo praznovali, novo leto ste tudi svojim starišem, učiteljem in drugim dobrotnikom voščili, pa ste tudi gotovo obljubili, da bodete zmirom boljši in pametnejši. Pa je to tudi popolnoma prav. Človek, kateri nij zmirom boljši in pametnejši, zaostane za duhom časa, a duh časa hití hitro dalje kakor grom, blisek in strela. Kaj ne, kako hitro vam je minulo pretečeno leto? Komaj ste dvanajst številčk „Vertca“ prebrali, uže zopet je prišlo „novo leto“. In glejte, novo leto bode tudi naprej še tako urno teklo, pa bode prišlo zopet drugo, tretje itd. in prej, nego mislite, bodete — stari ljudje. A takrat vas bodo druge skerbi terle, ter ne bodete več tako lahko brali in si take lepe reči zapazovali, kakor zdaj. Z veseljem se bodete spominjali na svoja otroška, to je sedanja leta; a

mnogi in mnogi bode tožno vzdihnil in rekel: oj, da bi se le bil bolje učil, da bi bil le slušal svoje stariše, učitelje in druge osebe, katere so mi samo dobro svetovale! Ne pustite tedaj svojih mladih let bežati v morje večnosti, brez da ne bi tudi vi ž njimi napredovali na umu in modrosti. To vam boži od moje strani nauk in voščilce za novo leto, katero Bog daj, da bi vsi skupaj veselo in zadovoljno preživeli!

Zdaj pa, kakor sem uže v začetku rekel, le hitro semkaj in „Vertec“ v roke! Slišali ste zadnjikrat, kaj je grom, blisek in strela, — nadejam se, da tega nikoli ne bodete pozabili. Ko sem zadnjikrat pisal o teh rečeh, sem takoj vedel, kaj si bodete mislili, prebravši moj sostavek. Dejal sem sam pri sebi: Tako le bodo otroci modrovali: Ako je res, da je grom le prasek in tresek, kateri nastane od preskakovanja ali odletávanja električnih isker, morali bi tudi v baš onem trenutku slišati prasek, v katerem vidimo blisek, kakor na priliko slišimo tudi puško počiti baš v onem trenutku, v katerem vidimo ogenj.

Kedór izmej vas je tako premišljeval, ima res dobro glavico in nadejati se je od njega, da bode sčasoma pameten in razumen človek. Takoj bodete zvedeli, zakaj se grom sliši še le po blisku. Nikarte pa misliti, da morda zato nij grom nasledek bliska, — ako ga pozneje slišimo.

Dervar, ki derva cepi, sliši sekiro udarjati baš takrat, kedar v dervo udari; no, ali pa tudi tisti tako sliši, ki je od dervarja oddaljen? Nikakor ne. Ako stojimo daleč od dervarja, dozdeva se nam, kakor da je najprej v drevo udaril, in še le potlej slišimo udarec. Kedór je slišal pokanje topov (kanonov), bode tudi to poterdil. Najprej je zapazil ogenj in še le za nekaj trenutkov je slišal pok ali tresek, pa je vendar na mestu, kjer je top stal, v baš onem trenutku počilo, v katerem se je vžgalo.

Iz vsega tega, kar ste slišali, sledí, da prasek, tresek, z eno besedo vsak zvok (glas), pa tudi jeka (odmev) potrebuje časa, dokler pride od onega kraja na drugi. Čim dalje je kak kraj, tem pozneje pride zvok do nas. Res je, da tudi blisek in vsaka svetloba potrebuje časa, dokler pride do nas od onega kraja, na katerem se je prikazala, ali to se godí tako hitro, da tega časa ne opazimo. Ako je daljina še tako velika, zdi se nam vendar, da je svetloba baš v onem trenutku nastala, v katerem jo vidimo.

Zvok se tedaj počasneje razširja nego svetloba. Tedaj nij prav nič čudno, ako blisek prej vidimo nego slišimo grom, dasiravno je prvo in drugo v istem trenutku nastalo.

Učeni ljudje so preračunali, da grom v enej sekundi t. j. v času, kateri potrebujemo, da naredimo 3 korake, ako prav hitro gremo, 175 sežnjev daljave prepotuje. Vidite tedaj, da se lahko izračuna daljina oblaka, v katerem se je pokazal blisek, ako preštejemo sekunde, ki pretečejo med bliskom in gromom. Ako bi vi n. pr. v tem času, ko se zabliska pa do onega trenutka, ko zagermi, naredili 12 korakov, bilo bi to enako 4 sekundam. A v vsakej sekundi prepotuje zvok, kakor sem uže rekel, 175 sežnjev; tedaj $175 \times 4 = 700$ sežnjev je blisek daleč od nas.

Lehko tedaj spoznate, da grom sam po sebi nij prav nič nevaren. Nevarna je samo električna iskra, kedar na zemljo pade. Baš v tistem trenutku, v katerem smo slišali grom, padla je tudi iskra in nevarnost — je minula.

Nekateri ljudje mislijo, da je strela nekov kamen, kateri pade na zemljo, in o tem kamnu potlej mnogo neumnega pripovedujejo — stare babe. Vse so le prazne kvante. Taki ljudje bi vse drugače mislili, ako bi se bili v svojem življenji kaj učili.

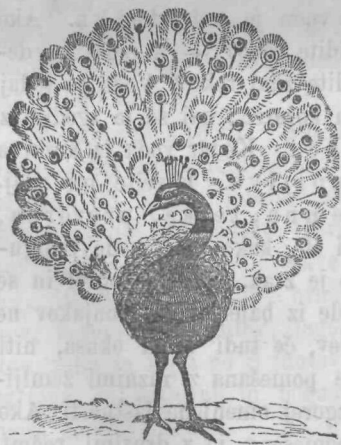
Ravno tako prazna je, ako kedó pravi, da je strela tudi vodena, in da taka strela lahko ogenj ugasne, kateri je naredila „ognjena strela.“ To je baš tako neumno, kakor bi kedó dejal, da je izveržek iz puške vodén in ognjen. Vsaka strela je velikanska električna iskra. Ako udari v suho drevo ali slamo, se vé, da jo takój užge; ako pa udari v zid ali v mokro streho, jo pa le nekoliko odere, zažge pa nikoli.

Slišal sem nekedaj staro babo, ki je dejala, da se ogenj, ki ga strela naredi, ne sme gasiti, ker tak ogenj naredí Bog sam, a njegovim naredbam se človek ne sme ustavljati. Mislila je sirota, da je Bog kakor kak ubog človek, kateri se s kámenom grozí svojemu sovražniku! Kedór kaj tacega misli, greši zoper Boga. Grešnega človeka čaka druga, hujša kazen; njega peče vest uže na tem svetu, a po smerti ga čaka večna nemilost božja. Naša dolžnost je tedaj, da nesrečnežu pomagamo ogenj gasiti, ako ga je tudi strela naredila, — stare babe pa, ki tako berbljajo, zapodímo pri takej priložnosti v kot.

(Konec prihodnjič.)

Lj. T.

P a v.

Ni je krasnejše domače ptice nego je pav (*Pavo cristatus*). Po njegovem krasnem perji ga takój poznamo med domačo perotnino. Velik je kakor puran. Na drobnej glavi nosi pernat venec. Po vratu in persih je temnomodre, po ledjih zlatozelene barve; peroti sta beli, počez černo pegasti. Posebno lep je njegov dolgi rep; vsako pero v njem je ozaljšano s prelepim svitlim očesom. Najlepše ga je videti, kedar povzdigne rep in peresa razšopiri v pisano kolo, posebno če ga solnce obsije. Da si tudi je pavovo perje tako lepo in krasno, vendar ima jako gerd glas, a še gerše noge. A pav se za to malo zméni. On je jako nečimerna žival in velik gizdalin med našimi kurami. Kakor da bi znal za svojo lepoto, prav ošabno stopa po dvorišči, ter tudi rad zleti na višave, na streho ali kakov zid od koder kriči, da ga je res neugodno poslušati. Pav živi vse poletje od zunaj; zima mu ne škodi, a vendar se bolje počuti, ako je po zimi na toplem. Pav se čisto nič ne méni za kuretino, purana še celó terpeti ne more, in često se rad bojuje z njim. Nu, ako je več puranov na dvorišči, se pavu slabo godí; še celó pure gredó nanj, kavsajo in skubejo ošabnega gizdalina, ter ga poženo v beg. Kedar zoblje, odganja rad kuretino od sebe ter je ne pusti blizo, dokler nij on sit.

Pavica je manjša od pava, tudi nij tako nališpana kakor pav. Ima neznatno perje sive barve, a na repu nima niti očes niti ga more zasukniti v kolo

Pavje meso nij užitno, zato ga pa ljudje ne derže zaradi koristi nego le zaradi lepote. Tu in tam se vidijo tudi popolnoma beli pavi.

Pavova domovina je vzhodnja Indija v Aziji, kjer se še dandenes najde divji po ondotnih divjih gozdih, navadno po 30 — 40 glav skupaj. Hrani se z zernijem in z golaznijo, pravijo, da celó kače pobija, če tudi jih ne žré. — Pav je bil Indijanom sveta ptica, ter so ga v velikem številu redili okolu svojih templjev.

V Indiji in po bližnjih otocih živé še drugi pavi, ki so mnogo lepši od našega.

V o d a.

Tam doli na južnej strani našega sela (vasi), kamor pridemo po lepo uglajenej stezi, vije se potok mimo zelenega travnika in nizkega germovja. Voda v njegovej strugi pomiče se vedno dalje ter naglo skaklja od kamena do kamena, od germa do germa, kakor bi se jej Bog vé kam mudilo. Ako gremo za njo, vidimo, da se izlije v bližnjo reko, kjer pa tudi ne ostane, nego valí se še vedno dalje, dokler se ne izgubi v velikanskem morji. Oglejmo si malo vodo, da vidimo, kakove lastnosti imá. Ako pomočíte roko vanjo, kakovšna bode roka? — m o k r a. V kamenji si roke ne morete zmočiti. Voda je tedaj sprijemna, ker se njene kápljevine primejo terdnega telesa. — Vzemimo prazen kozarec v roke in nalimo vanj vode. Je li zdaj kozarec še tako lehek, kakor je bil prej? Né. — Voda tedaj naredí, da je kozarec težji; voda je tedaj težka. Ako denem roko za knjigo ali kako drugo reč, da li vidite roko? — A zdaj jo denem za kozarec, ki je z vodo napolnjen; da li vidite zdaj roko? Voda je tedaj prozorna, ker se skozi njo vidi. Zdaj prevernem kozarec; kaj se je zgodilo z vodo? Voda je iztekla. Voda je tedaj tudi t e k o č a. Kedar voda iz kozarca izteče, padajo še posamezne kapljice. Voda je kapljiva. Povejte mi zdaj, kakovšne lastnosti ima voda? — Voda je sprijemna, težka, prozorna, tekoča in kapljiva. Zdaj pa še nekaj. Videli ste, kako se iz vode vzdigujejo mehurčki, kedar se voda nekoliko ogreje. To je zrak, ki se je ogrel in se iz vode vzdiguje. V vodi je tedaj tudi zrak. Vode iz bajerjev in ribnjakov ne pijemo, ker nij užitna. A pijemo vodo iz studencev, če tudi nima okusa, niti barve niti duha. Voda iz bajerjev in ribnjakov je pomešana z raznimi zemljiniami, zato tudi nij čista. Samo čista voda ima zgorej omenjene lastnosti. Ako ima voda okus, barvo ali duh, tedaj nij čista, pomešana je z družimi rečmi. Morda ste uže kaj slišali o kislej vodi, ki je kiselatega okusa; ta okus pride od neke verstí zraka, ki se v vodi nahaja. Kisla voda je videti popolnoma čista, a vendar nij čista, ker ima v sebi neko verst zraka, ki se zove plin. Voda v potokih in rekah teče, v ribnikih in bajerjih stoji; prva je tekoča, druga stoječa voda. Stoječe vode ne pijemo radi, ker je često pokvarjena in gnjila. V njej se nahajajo tako majhne živalice, da jih s prostim očesom ne moremo videti, take živalice našemu zdravju škodujejo. — Kedó mi zdaj vé povedati vse, kar vam sem o vodi povedal?

Razne stvari.

Drobtine.

(Kruh) je najpotrebnejši vsakdanji živež. Mati ga mesi iz pšenične ali rezone moke in ga peče v krušnej péči. S pripravljanjem kruha se največ bávi pekar. Hlebec je okrogel ali podólgovat. Ima skorjo in sredico. Skorja je terda, zgoraj rjava, spodaj bela. Sredico objemlje skorja. Skóznjasta (luknjasta) je in perhka. Čim perhkejši je kruh, tem okusnejši je in zdravejši.

(Mleko) nam daje krava in koza. Mleko je tekoče, masno in neprozorno. Barve je bele ali višnjavkaste. Opresno mleko je sladko, staro pa kiselkasto. Mleko jémo in pijemo. Za otroke je mleko najzdravejša pijača. Na mleku se naredí smetana (verhnja), iz katere se nareja puter ali surovo maslo. Iz mleka delajo tudi sir.

(Redilna snov.) Sto funtov graha ima 93 funtov redilne snóvi, pšenični kruh 80 funtov, goveje meso 35 funtov, grozdje 27 funtov, korun 25 funtov, črešnje 25 funtov, breskve ravno toliko, jabolka 17 funtov, hruške 16 funtov, korenje 14 funtov, jagode 13 funtov, zelje in repa po 8 funtov. Vidi se iz tega, da sta grah in pogača najtečnejša človeška hrana.

(Pomerznena okna.) Vsakdo vé, da se skozi pomerznena okna nič ne vidi. Temu se lahko pomaga, ako se ravnamo po Rusih. Rusi namreč vzamejo gobo, jo pomočijo v vodo, v kateri so nekoliko kuhinjske soli raztopili, ter operó pomerznena mesta na oknih. V malo minutah se okna otajajo, voda se odteče in skozi okna se zopet vidi.

(Da v noge ne ozebeš) je zelo dobro, ako nosiš dvojne nogavice; od spodaj pavolnate in čez te volnene. Stori tako in nij se ti treba bati prehlajenja!

Kratkočasnice.

* Nek kmet je vprašal cigana: „Oj cigane, povej mi, da li cigani tudi govedino jéste?“ Cigan odgovori: „Oj Bože moj! kako bi mi cigani govedino jedli, ker so voli tako skopi (dragi)?“ „A kaj pa jeste?“ ga vpraša dalje kmet. „A drobiž, drobiž, to je, piščance, gosčice (goske), račice, purice, to je naša ciganska jed“ odreže se cigan.

* „Cigan! hočeš li graha ali fižola?“ vprašala je gospodinja nadležnega cigana. „Kumica, dajte mi gražula, gražula“ (graha in fižola) odreže se cigan.

* Dva prijatelja sta si kupila konja. „Kedar bom jaz jahal,“ reče prvi, „boš ti hodil, a kedar boš ti hodil, bom pa jaz jahal.“ Drugi je bil s to pogodbo popolnoma zadovoljen.

* Nek bogatin je zgubil svilnat robec ter reče svojej ženi: „Pojdi, in daj oklicati, da sem zgubil robec, a reci, da je bil robec pavolnat, kajti drugače ga ne bi dal nazaj, kedór ga je našel.“

* Pervi dan po novem letu je nek učitelj svojim učencem srečo voščil, rekoč: „Želim vam srečo za novo leto, pa da boste v prihodnjem pridnejši in poslušnejši nego ste bili v pretečenem letu.“ Najpridnejši učenec vstane ter se g. učitelju v imenu svojih součencev zahvali sè sledečimi besedami: „Tudi mi Vam vse to iz serca želimo.“

I. Uganka v pismenih.

Preložite sledeča pismena (čerke) tako, da dobite ravno iste štiri besede, ako versto berete od zgoraj navzdol, ali od leve na desno.

O L L O

T E K S

V K E P

O L L O

Pismena morajo biti zložena tako, da beseda v prvi versti poméni nevarno zver, ki tudi po naših krajih živi; beseda v drugi versti koristno domačo žival; beseda v tretji versti naj pové to, kar se je s prvim januarjem ponovilo, in v četrti versti znano hišno orodje. X.

II. Uganka.

(Priobčil Fr. Tomšič.)

Katera li je tista pot,
Ki vsemu svetu znana,
Enaka vidi se povsód,
Od zvezd oblesketána,
Objema že tisoče let
Višine in globine;
Le če vesoljni mine svet,
Tud' ona ž njim izgine.
Dasi je neizmerno dolga in široka,
Po njej ne hodi živa noga, bič ne poka.

III. Besedna uganka.

(Priobčil J. Petermann.)

Okusne naredim jedi
Če tri mi zloge kdo pusti;
Če prvi zlog odzameš mi
Po ustih nosite me vsi.
Še eno čerko vzemi proč
Pa boš brez mene imel noč.

(Rešitev ugank in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

Rešitev treh rebusov v prilogi 12. lista lanjskega „Vertca“.

1. Rebus.

Vertec izhaja vsak mesec enkrat na celi poli.

2. Rebus.

Navada je železna srajca.

3. Rebus.

Boljša bobova slama kakor prazne jasli.

Pervi jih je rešil in darilo prejel: Iv. Tomšič, učenec 4. razreda II. mestne ljudske šole v Ljubljani.

Dalje so vse tri rebuse prav rešili: Gg. France Kljun, feldvebelj v Ljubljani; Ivan Kosi, učitelj pri sv. Lenartu pri Vel. nedelji; St. Pirnat, petošolec v Ljubljani; J. Groselj v Ljubljani.

Gospodičine: Olga Haring v Černomlji; Viktorija Valentič na Opéini; Albina Pirc v Terziči in Pepica v Ljubljani.

Pervi in drugi rebus so rešili: Gg. Janez Kuštrin, kurat v dolnji Tribuši; Jos. Levičnik učitelj in Iv. Dominik, zdravnik v Železnikih; samo prvega je rešil g. Prostoslav Podkrajšek v Prestraneku.

Slovstvene novice.

Pred nekaj dnevi je prišel na svetlo tudi II. zvezek „Bršljana“, ki izhaja v Zagrebu. Ta zvezek je prinesel zopet različnega podučno-zabavnega gradiva z desetimi podobami. Cena mu je 25 kr. (S poštino 27 kr.) — Kedor se želi hervaščine po lahkem potu naučiti, naj seže po njem. T.

„Mali računar“ se zove knjiga, ki jo je spisal Gregor Sommer, c. kr. okrajni šolski ogleda v Celovci. Ker se po tej knjigi otroci po jako lahkem potu naučé računati, priporočamo jo ne samo učiteljem, nego tudi našej slovenskej mladini. T.

LISTNICA. Gg. T. K-c v Terstu: Vašo računsko nalogo prinesemo prihodnjč. — P. G. v Gorjah: Pesticam je treba še nekoliko poprave; prišlo pa bode sčasoma vse na versto. Srečno novo leto! — Slavno katoliško društvo v Gorici: Naročnino smo prejeli. — Jan Kl. v Šentjerneji: Naročnino prejeli. Serčen pozdrav i od naše strani! — Franjo Šentak na Vranskem: poslano 3 gl. za 1873. leto smo prejeli; 40 kr. je bilo preveč, pa vam je smo vpisali za leto 1874.